

QUADERN DE
CULTURA
TRADICIONAL
I POPULAR

ANJUB

JOCS D'AHIR I D'AVUI
ELS PATACONS

1902-1936.
EL CENTRE CATÒLIC I L'AGRÀRIA

TORNADES
DEL CANÇONER

ELS DARRERS
MESTRES DE VELA

CAMBRILS
A VISTA DE RETOLADOR

El cisteller
L'ARTESÀ DEL VÍMET

L L I B R E R I A
P A P E R E R I A

serra

Tel. 977 36 02 63 · 977 79 32 87

Cardenal Vidal i Barraquer, 12 • Av. Diputació, s/n • 43850 CAMBRILS

AMB EL SUPORT DE:

Revista
CAMBRILS

Associació Cultural Revista Cambrils

CARRER DE SANT PLÀCID, NÚMERO 7, BAIXOS

TELÈFON I FAX **977 79 43 43** 43850 CAMBRILS

E-MAIL: revcam@tinet.fut.es

WEB: www.fut.es/~revcam

L'Anjub, grup de recerca de cultura tradicional i popular de Cambrils, va néixer l'estiu de 1992 amb el propòsit d'omplir un buit existent pel que fa a l'estudi i la divulgació de la cultura tradicional i popular del nostre poble. En aquells moments gairebé tots érem estudiants universitaris que, empesos per un gran entusiasme, potser fins i tot excessiu, vam decidir de posar remei a aquella situació. Conscients de la manca d'estudis i de material sobre cultura tradicional i popular, ens vam marcar unes línies de treball força agosarades. Després de les primeres entrevistes a la gent gran i d'haver consultat bibliografia, ens vam veure obligats a replantejar els nostres objectius, ja que l'extensió del treball a realitzar era impossible d'abastar. Per aquest motiu, vam intentar racionalitzar les nostres energies vers l'estudi d'un tema en concret, el calendari festiu de Cambrils. Aquesta ha estat des d'aleshores la nostra principal línia de treball.

Entenem que la nostra tasca, vista des de fora, pugui semblar estranya o fins tot passar desapercebuda. Conscients d'aquest fet, des de sempre hem intentat obrir l'entitat al poble,

organitzant cicles, publicant fulls divulgatius, redactant articles a revistes, etc.

Després de l'edició de 8 fulls divulgatius, L'Anjub ha decidit canviar una mica la seva línia de treball, intentant incrementar el ritme de publicació dels resultats de la recerca efectuada durant tots aquests anys d'existència de l'entitat. El fulls divulgatius que havíem utilitzat fins ara eren un mitjà massa rígid que repercutia negativament en la dinàmica de treball interna de l'entitat. Per aquest motiu L'Anjub ha apostat per l'edició d'un quadern com a futur suport de les seves publicacions. Un quadern que no només donarà cabuda als articles realitzats pels membres de la nostra entitat, sinó a d'altres realitzats per persones que vulguin utilitzar el quadern per publicar estudis relacionats amb la cultura tradicional i popular del poble.

Els membres de L'Anjub esperem que trobeu del vostre interès els articles que acompanyen aquest primer quadern i restem oberts a qualsevol dubte, suggeriment o col·laboració que ens vulgueu fer arribar.

ÍNDEX

PÀG.
4

**El cisteller,
l'artesa del vímet**

PÀG.
9

**Tornades
del
cançoner**

PÀG.
13

**1902-1936. El
Centre Catòlic i
l'Agrària**

PÀG.
16

**Jocs d'ahir
i d'avui:
els patacons**

PÀG.
18

**Els darrers
mestres de vela**

PÀG.
21

**Cambrils a
vista de
retolador**

CONSELL DE REDACCIÓ

Eva Sentís, Ester Rabasó,
Núria Ortoneda,
Jordi Moreno, Gerard Martí,
Marcel Blàzquez

COL·LABORADORS

Ignasi Martí

ADREÇA SOCIAL

Sta. Joaquina de Vedruna, 23
43850 Cambrils
Telèfon 977 36 47 64
Fax 977 36 47 64
E-mail: anjub@tinet.fut.es
Web: www.fut.es/~anjub

AMB EL SUPORT DE

Ajuntament de Cambrils
Diputació de Tarragona

COL·LABORA

Revista Cambrils

IMPRIMEIX

Arts Gràfiques Saragossa, SL

CORRECCIÓ

Judith Rodríguez
Franc Prats

FOTOCOMPOSICIÓ I DISSENY

Blaus

DIPÒSIT LEGAL

T-517/99

FOTOS DE PORTADA

- Bastiment actual amb vela llatina (Foto: Gerard Martí)
- Maria Berengué davant de la porta de la cistelleria del carrer de Ramon Llull (Foto: Arxiu Anjub)
- Nens practicant un joc de grup al pati del col·legi Vidal i Barraquer (Foto: Memòria d'activitats del col·legi Vidal i Barraquer 1997-1998)

GRUP DE
RECERCA DE
CULTURA
TRADICIONAL
I POPULAR
DE CAMBRILS

El cisteller, l'artesà del vímet

EVA SENTÍS SAHUN

¹SÁNCHEZ SANZ 1982, pàg. 25-27.

²KUONI 1981.

³KUONI 1981.

LA CISTELLERIA EN L'ANTIGUITAT

La divisió del treball entre homes i dones des de la prehistòria lliga la dona a les tasques domèstiques i, per tant, els primers treballs de cistelleria indubtablement van ser realitzats per dones. Però la revisió de l'ofici des d'on abasten els materials dels investigadors ens demostra que, si en altres temps la cistelleria era una tasca femenina, en el nostre context un major nombre d'homes s'ha dedicat a aquest ofici¹. Cistells i cordes estan representats en pintures murals en una cova de València datades el 8000 a.C. Hi ha d'altres fragments de treball de cistelleria en una cova a Andalusia datats el 3500 a.C. De l'època romana també trobem treballs de cistelleria ben conservats. Els musulmans aporten també noves tècniques artesanals².

La cistelleria és una bona expressió de l'adaptació dels humans a les seves necessitats –l'apropiació d'elements vegetals de l'entorn per a usos elementals–. Són materials que, com la ceràmica, constitueixen vestigis humans que documenten l'evolució de l'espècie; però són insuficients per transmetre la seva dimensió en el temps, perquè els vestigis de la cistelleria es degraden i, d'altra banda, durant molt de temps foren menysvalorats. De totes maneres, els objectes de cistelleria constitueixen, en ocasions, troballes arqueològiques importants i sovint es poden relacionar amb peces de ceràmica³.

Els coneixements sobre la cistelleria, com en altres arts i oficis, són normalment transmesos i acumulats a través de generacions. Els objectes creats són funcionals, adaptats a unes necessitats i a les possibilitats de satisfer-les.

Els productes són objectes i, per tant, poden ser destinats a un mercat concret i conegut.

CAMBRILS A PRINCIPI DE SEGLE

La recuperació del passat s'ha orientat majoritàriament i clàssicament cap al coneixement de la cultura del poder, d'allò monumental o artístic. Nous enfocaments –històrics, arqueològics, etnològics, etc.– aporten al coneixement històric les dades socioeconòmiques de la població, que lògicament s'obtenen a partir de l'estudi de les formes de treball. Ja en el segle XX, alguns folkloristes recullen descripcions i recopilacions de diferents oficis i formes tradicionals d'usar materials i objectes i així ens arriba la informació fins a l'actualitat. La desaparició dels principals informants –els artesans– obliga a recollir informació a través d'altres fonts. És el

A la foto de la dreta hi veiem l'Arturo Berengué Garsot, l'últim cisteller de Cambrils, a la porta de la seva botiga al carrer de Ramon Llull.

ARXIU ANJUB

que ocorre en el nostre cas. A Cambrils hi vivia un cisteller, nascut al poble l'any 1904, que va morir l'any 1983. Era l'Arturo Berengué Garsot i hem obtingut la informació sobre el seu ofici a través dels seus familiars, bàsicament els seus nebots. L'Arturo era solter i en morir els seus pares va anar a viure amb la seva germana Maria, casada amb un pescador resident a l'actual carrer de Ramon Llull. Cap al 1925 va començar la seva activitat artesanal i la venda dels objectes de vimet que produïa. Cambrils tenia aleshores menys de 4.000 habitants i al nucli marítim només hi vivien un miler de persones. L'economia tradicional del poble es basava en l'agricultura i la pesca.

Les famílies diversificaven les seves fonts d'ingressos precisament per evitar que la crisi en un sector afectés greument l'economia domèstica. En famílies en què convivien dues o tres generacions es diversificaven, lògicament, les ocupacions. El cas que ens ocupa n'és un clar exemple. Els ingressos de la unitat familiar de l'Arturo Berengué procedien de la pesca, de l'agricultura i de la seva activitat com a cisteller. De fet, i fins a l'actualitat, el renom familiar és Cal Cisteller. La seva activitat artesanal va començar per iniciativa pròpia. Als 20 anys va anar a un taller de Reus, una cistelleria al raval de Sant Pere, per aprendre l'ofici de cisteller. Desconeixem d'on provenia aquesta iniciativa, però sabem que va treballar d'aprenent durant mig any a Reus i que després va obrir un taller a l'actual carrer de Ramon Llull, núm. 1, als baixos de la casa on vivia tota la família. Va començar elaborant peces que necessitaven els pagesos i els pescadors, tasques que, no cal dir-ho, eren condicionades per la climatologia i per la possibilitat de comercialitzar l'excedent de productes. Tot i que hi ha èpoques de pesca abundosa o bones collites, els reculls històrics indiquen moltes èpoques de crisi que implicaven viure molt deficientment del sector primari⁴.

MATÈRIA VEGETAL

L'Arturo va treballar bàsicament el vimet (en espanyol, *mimbre*). El vimet és una branca prima, llarga i flexible d'una vimetera (en espanyol, *mimbrera*), que és un arbre caducifoli de la família dels salzes (a causa de l'explotació del vimet, es tracta més aviat d'un arbust). Creix en valls i torrents a la vora de corrents d'aigua.

El cisteller comprava el vimet a Prades i també al Delta de l'Ebre i l'hi enviaven en camions per febrer o març. El vimet arribava verd i amb les branques amb fulles, en manats de 20 o 25 branques. L'Arturo Berengué classificava la matèria primera segons el destí que volia donar-li. D'una banda, el **vimet blanc**, per al qual es triaven les branques més rectes, fines i sense brots. Calia replantar-lo i, si es regava bé, rebrotava a la primavera. Aleshores es pelava sense dificultats, un a un, entre maig i juny. A la primavera, quan la branca brota, genera una saba que separa la pell del vegetal del seu cos i aleshores és bon moment per pelar el vimet. Per pelar-lo es fregava la branca amb un estri de ferro en forma de V. El vimet pelat quedava de color blanc i per treballar-lo es deixava en remull durant tot un dia. Es destinava a fer peces fines o per a usos delicats –paneres i coves per a la roba, paneres per exposar el peix, etc.–. L'Arturo Berengué feia tot aquest procediment fins als anys 50, moment a partir del qual ja rebia el vimet pelat del distribuïdor.

El **vimet verd o negre** és l'estat natural del vimet. Després de separar el que es replantava, la resta de vimet s'havia de triar, esporgar, separar el prim del doble i treure'n les fulles. Es deixava assecar el temps que fos necessari. Abans de treballar aquest vimet, calia remullar-lo durant dues o tres setmanes si era hivern i una o dues setmanes si era estiu, a causa de la temperatura de l'aigua. Es podia tenir com a màxim dos anys assecant-se. Més enllà es podia corcar, ja que el vimet encara portava la pell. El vimet negre, de fet, es treballava amb la pell. L'Arturo en feia estris de treball –coves per a la fruita i les verdures, i paneres per al peix–, que eren peces més barates que les treballades amb vimet blanc.

Una altra manera de treure la pell de les branques de vimet sense haver de plantar-les és bullir el vimet durant 4 o 5 hores. L'Arturo Berengué ho feia en unes calderes allargades que tenia en un terreny darrere de casa seva, on també replantava el vimet i el deixava assecar. La pell del vimet bullit es desfà i se'n tenyeix el cos d'un color marronós que en el mercat s'anomena *buf* i que és molt apreciat per fer cistells de tota mena.

Les branques de vimet es treballen senceres o partides segons la consistència que es vol do-

«Vimetera, de fulles sense pèls o gairebé sense, amb una mena de petites fulletes a la base que molt aviat es desprenen; vimets de pela lluent i sense pèls». (MASCLANS 1990).

⁴BERTRAN I CUDERS 1989, pàg. 29-30.

⁵Copejar: Treure el peix del còp i pujar-lo a bord (...) Quan el peix queda sense espai per poder nadar, quan s'ha anat xarrant la peça, i queda tot concentrat en poc espai, es posen l'embarcació i el bot de costat deixant entremig el tros de peça amb el peix dins de l'aigua. (...) Des de dalt del bot, un home va clavant un salabre dins de la mola de peix. Dos homes de dalt de l'embarcació l'estiren per amunt i així van traient el peix a salabrades. Abans es feia de manera molt menys sofisticada i amb paneres en lloc de salabres (SAVALL 1991, pàg.104).

Diferents mides de paneres emprades per servir menjars típics mariners.

nar al treball. S'utilitza molt la tireta de vímet (cintes de vímet), que és un material pla, però aquest procediment requereix una màquina per separar la branca en tres o quatre parts planes en tota la seva longitud. Quan l'Arturo Berengué començava a treballar ho feia amb el vímet sencer i no va ser fins molt després que els distribuïdors van oferir-li la tireta de vímet.

La canya era un material també fonamental en el treball de l'Arturo Berengué. L'estructura bàsica –les costelles– dels coves i paneres de gran tamany eren de canya i l'entramat, de vímet. També s'usava la canya per als sostres encanyissats, activitat que un nebot del cisteller també va desenvolupar. La canya és d'origen oriental, però està perfectament adaptada arreu del país ja que només necessita una mica d'humitat. El seu conreu proporciona diferents qualitats de canya, que es destina també a diferents usos, des de pals d'escombra a llengüetes per a instruments de vent. La canya emprada per l'Arturo Berengué procedia de Cambrils mateix. La zona de l'Ardiaca, vora la mar, era plena de canyers (encara en l'actualitat se n'hi troben), propietat de pagesos que a l'hivern els tallaven. La canya, com el vímet, calia assecar-la durant uns dies. El cisteller, quan la rebia, la pelava amb el falçó, amb el qual en retirava la primera capa i les fulles. Treballava amb tires longitudinals, elements suficientment flexibles per poder-los doblegar i teixir. Per fer les tires utilitzava una

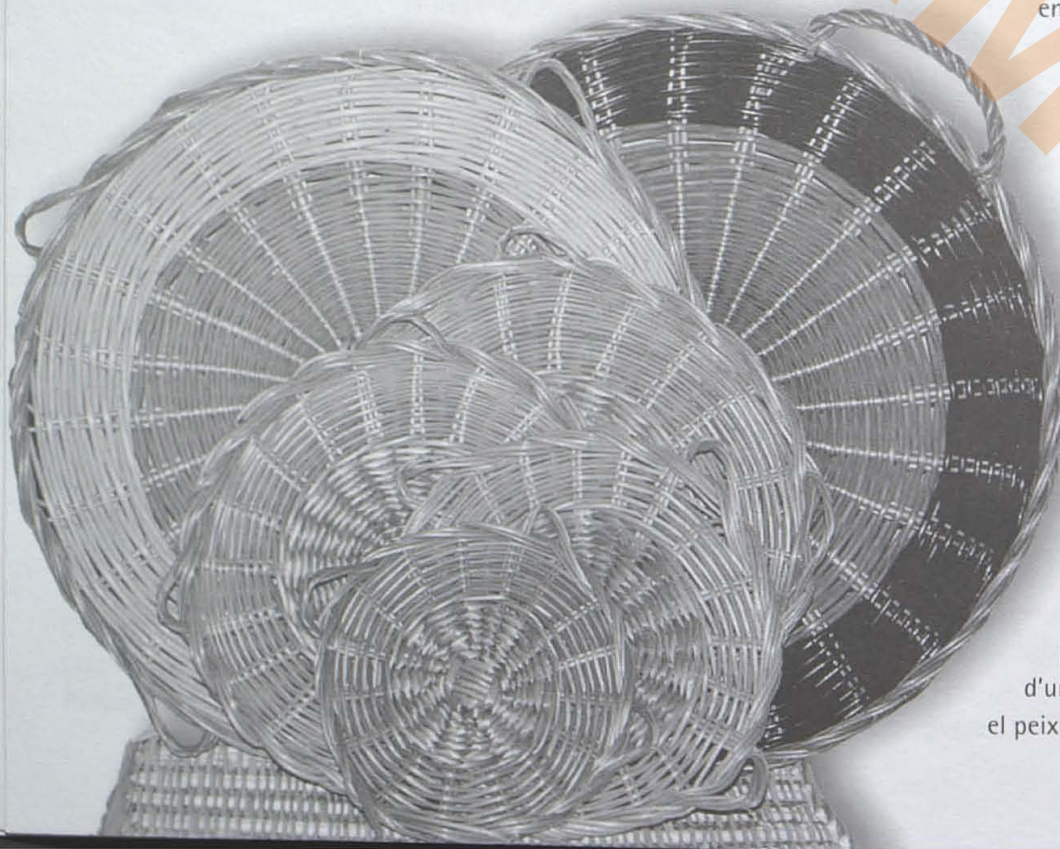
eina enginyosa, que podem veure a la fotografia, el partidor, que és una peça cilíndrica de fusta dura, habitualment d'alzina, amb tres o quatre canals que s'ajunten formant una punta aguda. El cisteller clavava el partidor amb un cop sec a la base de la canya, on prèviament havia fet unes clivelles, i el desplaçava amb força per tota la tija buida de la canya.

L'Arturo Berengué també va fer cadires de braços amb jonc (l'avantatge del qual és que no es corca), de vegades de castanyer i també de tots dos materials combinats. El castanyer el comprava a Girona. N'arribaven feixos de branques ja pelades que calia humitejar per treballar-les. El jonc provenia de zones tropicals i l'Arturo Berengué l'obtenia d'un importador de Barcelona. Les cadires de braços eren complicades i entretingudes de fer, hi havia molt poc marge de guany i les va deixar de fer cap als anys 60, quan va trobar un majorista que subministrava models semblants als que ell feia.

PANERES I COVES

El cisteller va fer moltes peces, però per a guanyar-se la vida durant la primera època (1925-1952) feia estris per als pescadors i pagesos del poble de Cambrils. Eren elements senzills, bàsicament paneres i coves, elaborats amb vímet negre. Tenien unes formes i unes mides determinades, sovint per encàrrec del comprador.

N'hi havia per a usos específics, com el cove per copejar⁵ la sardina, amb una nansa més llarga que l'altra i d'uns seixanta centímetres de diàmetre, o coves ovalats o rodons, reforçats i amb dues o quatre nanses, per recol·lectar i transportar fruites i verdures. Amb vímet blanc o combinat negre i blanc, l'Arturo feia peces per a usos més delicats. Per exemple paneres per transportar roba, paneres d'un metre de diàmetre per exposar el peix en peixateries i mercats, etc.

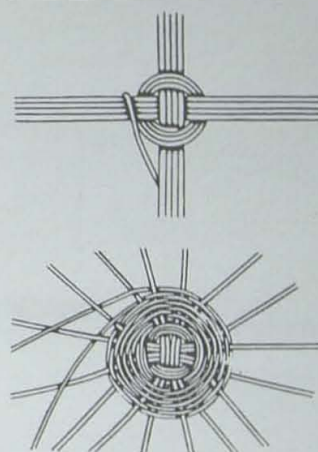
Per encàrrec va fer diversos objectes, des de caragoleres fins a casetes de bany per a un foraster capriciós.

L'any 1952, i per mediació d'un pescador de Barcelona descendent de Cambrils, el cisteller va fer una oferta a la Confraria de Pescadors del Port de Barcelona i així va aconseguir vendre durant gairebé deu anys paneres per a la venda i transport del peix, molt lleugeres i de 50 cm de diàmetre. El peix no es pesava, sinó que el que cabia en una panera s'utilitzava de mesura, a ull, de la quantitat de peix. Les comandes eren d'aproximadament 500 paneres al mes, es venien a 9 pessetes i només es guanyava una pesseta o pesseta i mitja per unitat. Aquestes comandes assegurades els feien treballar molt més sense massa marge de beneficis.

EL CUL DE LA PANERA

Com en altres treballs artesans, és difícil transmetre tot el procediment de la manufactura. En aquest cas, a més a més, la informació no l'obtenim del propi artesà sinó dels seus familiars. Fem referència al procediment d'una sola peça, representativa del treball de l'Arturo Berengué. Tant en els cistells com en els coves i paneres, el primer que es fa són els culs o la part central. L'Arturo acumulava aquests elements i en una altra ocasió confeccionava la resta. Segons el tamany de la peça es comença amb un número determinat de vímet que es disposen en dos grups. Per a una panera mitjana, per exemple, es necessiten 8 tires de vímet, que es col·loquen en creu (quatre i

quatre). Quatre d'elles es foraden i les altres es tallen amb punxa, de manera que les segones puguin introduir-se en les primeres (per això cal que el vímet sigui molt moll). La creu se subjecta amb una altra tira de vímet i queden setze puntes per treballar-les. Si el cove, cistell o panera eren de grans dimensions, el cisteller emprava un piló per repenjar el genoll durant el teixit del vímet. Quan s'havien de passar varies tires de vímet per un mateix forat de l'entramat, el cisteller utilitzava el passador, estri que podem veure en la fotografia. Les tisores de podar són un estri fonamental en les tasques de cistelleria. A la fotografia també veiem un ganivet corbat i un falçó.

Esquema de l'elaboració del cul de la panera (SÁNCHEZ SANZ 1982).

ELS BOLSOS⁶ DE SENYORA

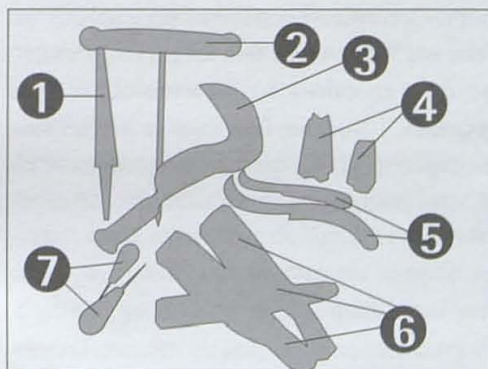
Com ja sabem, el fenomen turístic va comportar al nostre poble una gran evolució social i econòmica. L'entrada dels primers visitants estrangers a Cambrils va suposar una progressió de canvis en les condicions de vida dels seus habitants. El turisme que va arribar entre els anys 1960 i 1965 va introduir al poble les novetats, modes i costums europeus.

Cap als anys 60 sembla que es van posar de moda a Europa peces de cistelleria fina per a ús personal i el moviment contracultural i *underground* aprecien l'estil rústic que els proporcionen les peces treballades pels cistellers. Desconeixem què va impulsar l'Arturo Berengué a iniciar la manufactura de *bolsos* de dona. El que sí sabem és que va ser autodidacta. Copiava models de *bolsos* de les revistes o catàlegs que

⁶Utilitzem la paraula **bolso** tot i no ser correcta en català per respectar la terminologia emprada per l'informant i el propi cisteller. Caldria dir *bossa de mà*.

Eines més utilitzades en la feina de cisteller:

- 1 Passador. 2 Barrina. 3 Falçó.
- 4 Partidor. 5 Ganivet corbat.
- 6 Picador de canya. 7 Punxons.

feien cap a les seves mans. En principi eren *bolsos* de disseny simple: un xassís de fusta en forma de petxina amb dues balbes, que anaven cobertes de teixit de vímet, i folrats de tela de seda per dintre. Després es guarnien amb detalls de pell. De vegades les anses i les frontisses també eren de pell.

L'inici d'aquesta activitat, a la qual es preveia millor futur i més guanys, va fer abandonar progressivament la manufactura de paneres i coves. Al principi va ser un negoci incert, ja que els *bolsos* s'acumulaven a la botiga sense un gran volum de vendes. El cisteller es va refiar d'un corredor que es va comprometre a vendre el producte arreu del país, però no va fer mai cap venda. Així va ser que, per iniciativa d'un nebot de l'Arturo Berengué, el març de 1961 se'n van anar tots dos amb una Vespa i una caixa de cartró plena de *bolsos* i paneres cap a Sitges, disposats a vendre ells mateixos el producte que elaboraven. Van fer el mateix en botigues d'altres ciutats de la costa i les vendes van anar prou bé. A Salou, Reus i Tarragona també hi tenien clients. L'any següent van anar a vendre també a la Costa Brava. Es feien uns deu models de *bolsos* de senyora, de mà i de penjar, de diferents mides a l'estil de l'època. També venien paneretes petites (de 12 o 14 mides, des dels 15 fins als 50 cm de diàmetre) semblants a les que es feien per al transport del peix, però en aquest cas per servir les paelles d'arròs o de menjars típics mariners. Aquestes paneretes tenen

molt d'èxit però continuaven sent molt laborioses. Quan el negoci va començar a rutllar, van trobar una fàbrica valenciana on compraven les paneres i s'estalvien de fer-les. Els *bolsos* tenien molt bona acceptació al mercat i els venien per 250 o 300 pessetes; el marge de beneficis també era més alt i el fet d'oferir al turisme europeu dels anys 60 productes manufacturats afegia valor als *bolsos*. Va ser una època de creixement del negoci i es va decidir a fer un taller en un terreny on hi havia unes quadres, propietat de la família, al mateix carrer de Ramon Llull i que de fet és on ara continua oberta la cistelleria. Aquest taller es va convertir en botiga l'any 1964, i fins l'actualitat, però van abandonar la manufactura de *bolsos* l'any següent d'obrir aquest establiment de dimensions més grans.

En recollir l'activitat artesanal de l'Arturo Berengué, ens adonem de les modificacions que introdueix per adaptar-se a diferents etapes. La panera que media la quantitat de peix que es venia al Pòsit es va convertir en la panera per servir les paelles d'arròs en els restaurants. El reduït mercat dels productes destinats al sector primari va donar pas a la manufactura d'un producte –els *bolsos* de senyora– que es venia fins i tot fora de Cambrils. Les tècniques són les mateixes i el cisteller només les adapta a la realitat de l'època.

No només l'Arturo pel seu ofici de cisteller sinó molts dels habitants de Cambrils que desenvolupaven una activitat productiva abans de 1960 van intentar modificar-la d'alguna manera per tal d'adaptar-se a la nova realitat imposada pel turisme. El fenomen turístic a tota la costa generen unes transformacions que permeten no només subsistir sinó generar més riquesa. Quan l'estudi o la curiositat ens permet guaitar en una finestra del passat, val la pena entretenir-se a rumiar per què s'ha generat un canvi. Si ho fem, ens adonem que som les persones les que generem els canvis, sense necessitat de nous recursos, i que ho fem com a mecanisme d'adaptació per tal de subsistir nosaltres i els nostres costums.

BIBLIOGRAFIA

BERTRAN I CUDERS, Josep: *Cambrils, Dictadura i República (1923-1939)*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1989.

ESPORRÍN I PONS, M. Montserrat: *Evolució socioeconòmica de Cambrils (1930-1981)*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1988.

KUONI, Bignia: *Cesteria tradicional ibèrica*. Ediciones del Serbal, Barcelona, 1981.

MASCLANS, F: *Guia per a conèixer els arbres*. Editorial Montblanc-Martin, Barcelona, 1990.

MEUNIE, Anne-Marie i PICHARD, Suzanne: *Trabajos de cesteria*. Ed. Hogar del Libro, Barcelona, 1986.

ORTIGA I VIDAL, Ramon: *Història gràfica de Cambrils*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1991.

SÁNCHEZ SANZ, Mª Elisa: *Cesteria tradicional española*. Editora Nacional, Madrid, 1982.

SAVALL ROM, Josep Lluís: *El vocabulari dels pescadors de Cambrils*. Ed. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1991.

Tornades del cançoner

NÚRIA ORTONEDA PEDROLA

Avui dia un fet tan senzill com és el de cantar per cantar s'està convertint en una cosa difícil d'escotar. És evident que potser ara se sent molta més música que mai, i de diferents estils. També es canten cançons, però normalment sota la pauta d'un mestre (escoles de primària, escoles de música) o d'un director (corals).

La música tradicional s'ha conservat gràcies a la transmissió oral. Aquestes melodies transmeses oralment tenien una funció específica que s'ha anat perdent. Molta música tradicional ha desaparegut pel fet que ja no es necessitava cantar aquella melodia i, per tant, tampoc es transmetia: ja no es necessita música per fer adormir els infants, ni per acompanyar el treball.

Alguns informants ens deien que quan treballaven al camp es feien uns «farts de cantar», ja que era la manera de passar millor l'estona. Després van arribar els aparells de ràdio. Els primers anys penjaven un aparell a un arbre i, així, tots escoltaven i cantaven les cançons que s'emetien. A poc a poc tot això va anar canviant i es va tendir cap a pràctiques més individuals que no afavorien el cant en grup.

Ho constatem en un article del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona: «El pagès adopta les noves formes de treball que li imposa la maquinària: arracona el llaurar amb bous, l'erbejar els camps, el batre amb mules, el segar amb la falç... Penja l'esclopet i el jou a sobre la pastera.

També cauen al sac de l'oblit totes les manifestacions que acompanyaven l'antiga forma de treballar: àpats, mesclatges de líquids per desassegar-se, fórmules enginyoses per comptar les quarteres de terra treballada, noms d'antigues eines i feines, remeis pràctics, cançons per acom-

panyar les feines més monòtones, ritmes melòdics per fer creure els animals... Regna el tractor i arriba la llum elèctrica. S'apaguen els refranys escaients, moren les bruixes, s'esvaeix la geografia fabulosa, les concepcions llegendàries i els mites. Desapareix tota una forma de treballar i de viure en societat»¹.

Malauradament, en el terreny musical, Cambrils no té la fortuna de disposar d'un cançoner de la seva música tradicional. Altres poblacions i ciutats van ser musicalment catalogades i estudiades durant la primera meitat de segle, quan encara perdurava l'herència musical tradicional.

I és que l'estudi de la música tradicional es basa, d'una banda, en la informació que es pugui treure d'un poble, ciutat o ambient on es conservin vives tota una sèrie de tradicions i maneres de fer característiques. Aquestes informacions, com hem dit, són cada cop més difícils de trobar. D'altra banda, s'obté informació gràcies als reculls de música tradicional, cançoners i altres estudis fets amb més o menys encert. Així, trobem a Catalunya, per

Escolars del col·legi La Salle Cambrils cantant caramelles cap a l'any 1960.

¹ROVIRÓ, I., ROVIRÓ, X. i AIATS, J. 1994, pàg. 500.

exemple, el *Romancerillo Catalán* de Milá y Fontanals (1882), els estudis de Felip Pedrell (1917-1922) i *L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*.

Esbrinar el perquè, el quan i el com de cada melodia ha estat la feina dels investigadors, dels etnomusicòlegs. Cada música té la seva funció específica. Podem trobar cançons que tinguin com a funció primordial divertir-se, passar-s'ho bé. Però també trobem melodies lligades al ritual de la vida de l'home. Són les cançons de bressol (cantades per la mare, el pare, l'àvia, etc.), les cançons infantils (cantades pels nens), les cançons de joventut, les cançons de noces, les cançons de lleure, etc.

També trobem la tradició musical lligada al transcurs de l'any natural. Així tenim el cicle de cançons de Nadal, el cicle de Carnaval, el cicle de Quaresma, Setmana Santa, Pasqua (per exemple les caramelles), el cicle de maig (amb les cançons del mes de Maria), el cicle d'estiu (amb les can-

çons de Sant Joan), i el cicle de tardor (on podem trobar els gojos).

La música que es crea al poble perviu al llarg dels anys gràcies a la tradició oral. Però aquesta pervivència està subjecta a un factor decisiu, que és la memòria col·lectiva. Ara més que mai necessitem escriure i fixar aquesta memòria col·lectiva per així assegurar la pervivència d'uns documents orals en clar perill de desaparició, quan no desapareguts. Com fixar i escriure aquesta memòria del poble? Mitjançant el treball de camp, és a dir, entrevistar persones que vulguin ser informants i anar refent i revivint totes aquelles cançons i tonades que els han acompanyat durant la seva vida.

L'Anjub va veure aquesta necessitat d'enregistrar i estudiar la música tradicional que ens ha arribat fins avui. Una mostra són aquestes cinc cançons recollides a Cambrils de temàtica diversa que afortunadament han perdurat durant anys.

UNA CANÇONETA TOT ESPERANT ELS REIS

La primera cançó que transcrivim és una melodia que situem en el cicle de Nadal, seguint el ritual del curs de l'any. Es tracta d'unes formuletes o cançonetes molt generalitzades que eren les pròpies per anar a rebre els Reis. A Cambrils també trobem una melodia amb aquesta funció. Segons diferents informants aquesta cançó la cantaven des del terrat del col·legi de les germanes Vedruna, amb la germana Clàudia, al voltant de 1920. La cantaven mirant a les muntanyes tot esperant veure aparèixer Ses Majestats els Reis Mags de l'Orient. La versió que hem transcrit és de Carme Martí Salvadó, recollida el 28 de desembre de 1994.

Cançó per esperar els Reis
Informant: Carme Martí

Avant, avant,
que els reis ja vénen
avant, avant,
que ja vindran.

Portaran ferrets i esquelles
i panderos i timbals.

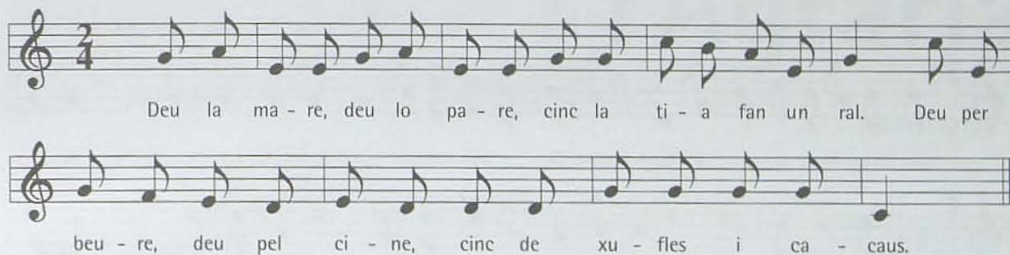
Un plat gran i una cistella
dones poseu al balcó
perquè quan
los reis ja passin
portin neules i torrons
ve lo millor.

Quan serà
la mitjanit, patarram
tots estarem
dormint, patarram
los reis passaran
repartint de lo millor i
escollit, plam patarram.

A - vant, a - vant, que els reis ja vé - nen a - vant, a - vant, que ja vin - dran. Por - ta - ran fer - rets i es - que - lles i pan - de - ros i tim - bals, i pan - de - ros i tim - bals. Un plat gran iu - na cis - te - lla do - nes po - seu al bal - có perquè quan los reis ja pas - sin portin neu - les i tor - rons ve lo mi - llor. *Lent* Quan se - rà la mit - ja nit, pa - tar - ram, *accel.* tots es - ta - rem dor - mint, pa - tar - ram, los reis pas - sa - ran re - partint de lo mi - llor i esco - llit, plam pa - tar - ram.

CANÇÓ PER ARREPLEGAR UNS CENTIMETS

Sense deixar el repertori infantil trobem una cançó que la informant Pilar Martí Salvadó cantava als anys 20 «per arreplegar tots els diumenges uns centimets». Està recollida a Cambrils el 30 de desembre de 1994.

DUES CAMELLES DE PASQUA

Amb un altre caire ben diferent trobem les caramelles, molt populars a tot Catalunya i que podem situar en el cicle de Pasqua seguint el ritual del curs de l'any. A Cambrils tenim certesa que havien sortit fins a 3 o 4 colles de caramelles abans de la Guerra Civil. La que transcrivim a continuació és potser una de les més populars. L'hem recollida de Montserrat Sabaté Clavaguera, el 16 de gener de 1999.

Les por-tes i fi-nes-tres i bal-cons o-briu-los tots, o-briu-los tots, o-briu-los tots, o-briu-los tots. Sur-ten les ca-ra-me-lles a do-
nar ex-pan-sió als cors, ex-pan-sió als cors, ex-pan-sió als cors, ex-pan-sió als cors. A do-nar ex-pan-sió als cors. Al-guns di-uen que és la
dit-xa ri-quesa, glò-ria i ho-nor, mes la dit-xa no és com-pler-ta si no està tran-quil el cor. Con-tem-pleu, con-tem-pleu nostra ale-gria. Om-pliu-nos, om-pliu-nos for-ça el pa-
ner d'ous, po-l-las-tres i ga-lli-nes d'ous, po-l-las-tres i ga-lli-nes i el de-més que ara us di-ré: d'ous, po-l-las-tres, co-nills, ga-
lli-nes, co-ques i tren-ques i al-gun co-lom, bo-ti-far-res i lan-go-nis-sa i al-gun cor-der ros-tit al forn, ros-tit al forn.

Cançó per arreplegar tots els diumenges uns centimets
Informant: Pilar Martí

Deu la mare, deu lo pare,
cinc la tia fan un ral.

Deu per beure, deu pel cine,
cinc de xufles i cacaus.

Caramella
Informant: Montserrat Sabaté

Les portes i finestres i
balcons obriu-los tots,
obriu-los tots, obriu-los
tots, obriu-los tots.

Surten les caramelles a
donar expansió als cors,
expansió als cors, expansió
als cors.

A donar expansió als cors.

Alguns diuen
que és la ditxa
riquesa, glòria i honor,
mes la ditxa
no és complerta
si no està tranquil el cor.

Contempleu, contempleu
nostra alegria.

Ompliu-nos, ompliu-nos
força el paner
d'ous, pollastres i gallines
d'ous, pollastres i gallines
i el demés que ara us diré:
d'ous, pollastres, conills,
gallines, coques i trenques
i algun colom,
botifarres i llançissas
i algun corder rostit al
forn, rostit al forn.

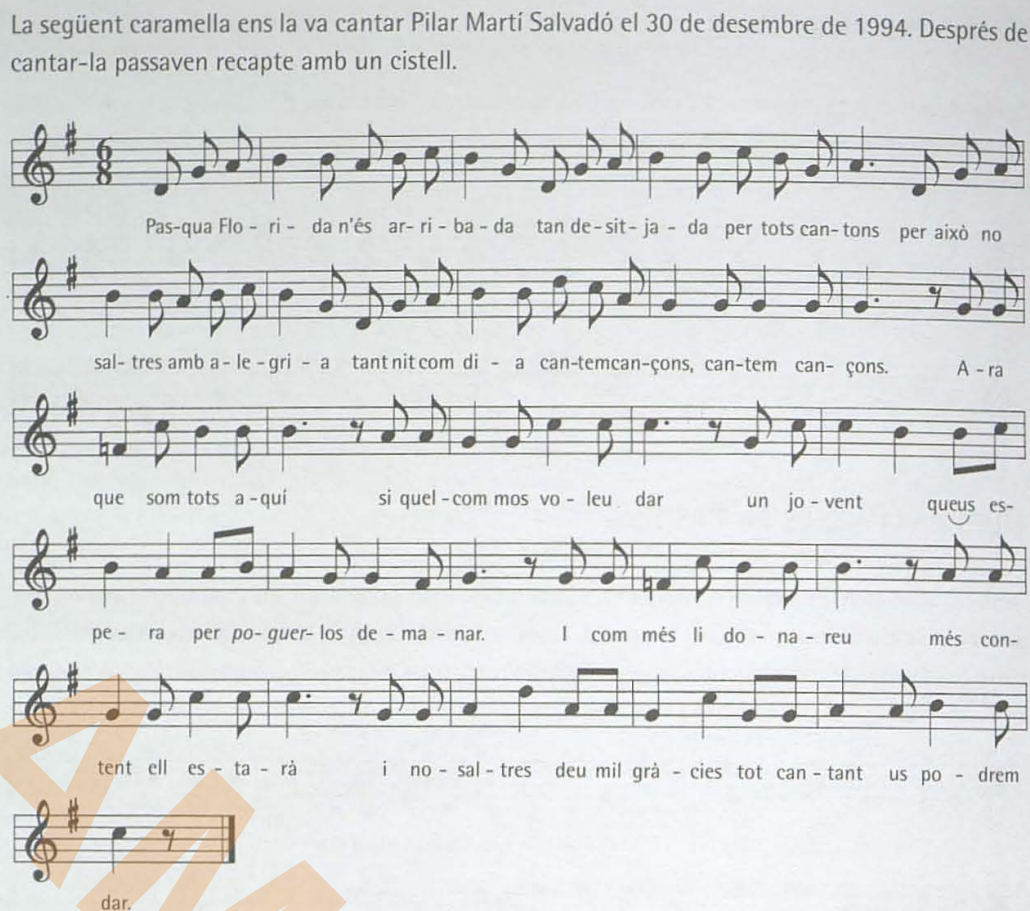
Caramella
Informant: Pilar Martí

Pasqua Florida
n'és arribada
tan desitjada
per tots cantons
per això nosaltres
amb alegria
tant nit com dia cantem
cançons, cantem cançons.

Ara que som tots aquí
si quelcom mos volem dar
un jovent que us espera
per poguer-los demanar.

I com més li donareu
més content ell estarà
i nosaltres deu mil gràcies
tot cantant us podem dar.

La següent caramella ens la va cantar Pilar Martí Salvadó el 30 de desembre de 1994. Després de cantar-la passaven recapte amb un cistell.

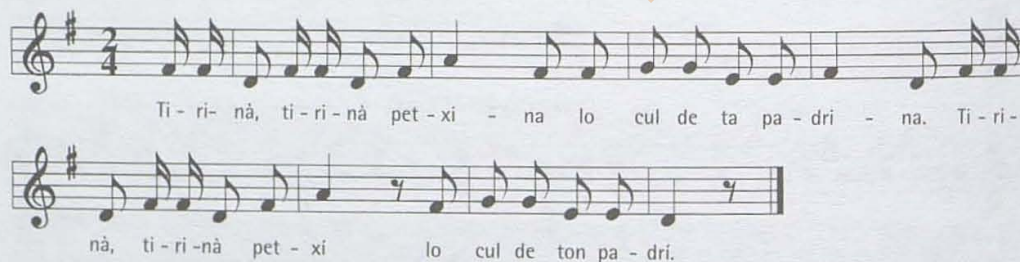
EL TIRINÀ PETXINA

L'última melodia que us transcrivim era el toc d'inici d'una festa peculiar: els geps. Es realitzava a l'actual plaça d'Espanya en motiu del Carnaval i consistia en una batalla de taronges on uns les llançaven i els altres es protegien coberts amb coves. «Quan tocaven les onze, els xiquets fins a dotze anys es preparaven i se situaven a la plaça, a prop dels munts de taronges. Els xiquets formaven com a soldats a punt per la batalla, i amb una taronja a cada mà esperaven el senyal que havia de donar el Salis amb la gralla i el Saborit amb el timbal. Els informants també recorden el mateix Salis, acompanyat del Caballitus, també timbaler, i presents als anys 20»². Aquesta melodia la vam recollir el 15 de gener de 1994 d'Anton Bas Rúbio. Segons ell, aquesta tonada es tocava amb diferents instruments durant la festa dels geps i la lletra es va afegir posteriorment.

Tirinà petxina
Informant: Anton Bas

Tirinà, tirinà petxina
lo cul de ta padrina.

Tirinà, tirinà petxi
lo cul de ton padrí.

BIBLIOGRAFIA

CRIVILLÉ I BARGALLÓ, Josep: *El folklore musical*. Alianza Editorial, A.M., Madrid, 1983.

CRIVILLÉ, J. i VILAR, R.: *Música de tradició oral a Catalunya*. Documents Testimonials-Recerca directa. Fonoteca de Música Tradicional Catalana. Sèrie 1. Vol. 1. Departament de Cultura / Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991.

ROVIRÓ, I., ROVIRÓ, X. i AIATS, J.: *Estat de la tradició oral a Osona: el recull del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona*. Publicat a: *Actes del Col·loqui sobre cançó tradicional*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1994.

TORRENT I CENTELLES, Vicent: *La música popular*. Edicions Alfons el Magnànim, València, 1990.

"El Carnaval", Full divulgatiu de cultura tradicional i popular de Cambrils núm. 1. L'Anjub, Cambrils, 1995.

El Centre Catòlic i 1902-1936 i l'Agrària

IGNASI MARTÍ ESTRADA

Aquesta societat d'ideologia conservadora i profundament catòlica va esdevenir un dels centres sociorecreatius més rellevants al Cambrils del primer terç del segle XX

La formació de l'Estat liberal espanyol fa que a partir de mitjan segle XIX es consumi una transformació de la societat burgesa catalana que comportà canvis que van incidir en el món de l'associacionisme del moment. Aquest nou model d'associacionisme burgès presenta tant un interès per l'esbarjo i les festes com una voluntat educadora –davant les mancances de l'Estat en aquest tema– o, en altres casos, transmissora de missatges ideològics¹. És en aquest context que a Cambrils, tot i no ser un important nucli urbà, també apareixen diferents exemples acreditatius d'aquesta nova forma de sociabilitat burgesa².

En ser avui dia excessivament escassa la informació dels casos que es donen durant el segle XIX a Cambrils, ens podem centrar en una breu ressenya d'un d'aquests exemples, encara que més tardà: el Centre Catòlic d'Obrers. Aquesta entitat es va crear el 1903 amb la finalitat d'exercir «l'instrucció religiosa y'l recreo honest», amb la intenció inicial de crear una biblioteca i realitzar classes nocturnes gratuïtes. Els socis també podien gaudir de representacions teatrals o simplement de «jocs legals» mentre preniën cafè al bar del centre.

El local de l'entitat sempre va estar arrendat a la família Balcells i va quedar establert, almenys des de 1910, al núm. 20 del carrer de Sant Plàcid. Hi havia un cafè molt espaiós on s'hi feien vetllades i una sala de teatre on els socis hi representaven diferents obres^{3,4}.

El lligam del Centre Catòlic d'Obrers amb d'altres entitats que professaven aquest proselitisme religiós es palesa amb l'organització per part de la Congregació de la Immaculada i Sant Lluís Gonçaga de diferents activitats al local de la societat. El 1914, el 1918 i el 1930 van organitzar unes tómboles benèfiques en el decurs de les quals va actuar la banda de música local Armonia del Camp⁵.

La societat participava en les activitats que es realitzaven al poble amb motiu del Carnaval, com la rua amb carrosses i gent a peu disfressada tirant «caramels, confeti, nines, pilotes...» i que recorria els carrers més importants. També feien ball de Carnestoltes, tot i que d'aquests balls és d'El Porvenir que en tenim més notícies⁶. Aquests referents orals sembla que vinguin a contraposar el Centre Catòlic amb la tradicional oposició dels estaments

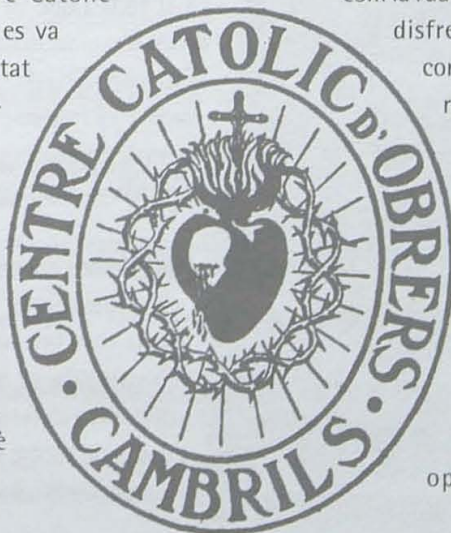
¹SOLÀ 1998, pàg. 331-333.

²Segons BERTRAN 1989, pàg. 13, el 1900 hi havia 2.643 habitants, el 1910, 3.141 i no s'arriba a sobrepassar els 4.000 fins el 1933.

³SALCEDA 1998, vol. 1, pàg. 63-64.

⁴Hi ha referències orals que podrien fer pensar que el Centre Catòlic era conegut popularment com a Cafè del Manso. "El Carnaval", Full divulgatiu de cultura tradicional i popular de Cambrils núm. 1.

⁵QUINTANA 1932, pàg. 65.

Anagrama utilitzat pel Centre Catòlic i extret d'una nota timbrada amb aquesta identificació.

AHCEC

⁶"*Sant Antoni*" Full divulgatiu de cultura tradicional i popular de Cambrils núm. 8.

⁷Op.cit.4 «A Cambrils, el Carnaval estava tan arrelat que moltes mares feien disfressar a les seves filles per Carnaval tot i que després les germanes Vedruna, en algun cas, les castigaven (...) Les germanes explicaven històries a les seves alumnes sobre noies que no s'havien pogut treure la careta».

⁸Op.cit.6

⁹MORENO 1995 ens parla també del que va ser el primer cinema de Cambrils, el que hi havia als baixos del núm. 2 del carrer Rovira, que va funcionar des de 1918 fins al tancament de la sala, el 1923.

¹⁰BERTRAN 1992, pàg. 95.

¹¹Op.cit.9

¹²AHCEC

¹³Op.cit.2 pàg. 62

¹⁴Entrevista a Josep M. Estrada (membre de la junta de la Congregació de Maria Immaculada i St. Lluís Gonzaga). Un any es va anunciar que se sortejava un fregaplat i un cop venuts els tiquets va resultar que no era res més que un gat que van agafar del carrer.

¹⁵Op.cit.2, pàg. 63

¹⁶Op.cit.3 pàg. 63

Quartilla publicitària d'una pel·lícula projectada a la sala de la Unió Agrària l'any 1932.

eclesiàstics a aquesta festa⁷. Per Sant Antoni, el Centre Catòlic també treia al carrer carros guarnits amb mata i flors, amb socis de l'entitat mig disfressats⁸.

No és fins a principis de la dècada dels anys 20 i després d'un acord amb els antics alumnes del col·legi La Salle i els germans d'aquest convent que s'habilita la sala per fer-hi projeccions de cinema mut els diumenges a la tarda. Aquesta era l'única sala de cinema a la qual podien assistir els alumnes de La Salle perquè es considerava que la resta de locals eren excessivament pecaminosos. Hem de pensar que a mitjan de la dècada dels anys 20 a Cambrils, a més del Centre Catòlic, existien les sales de Cal Fabara –conegut popularment amb aquest nom i que era al carrer de l'Hospital– i El Porvenir –al carrer de la Verge del Camí–. A més, a principis dels anys 30 s'hi va sumar la sala del Pòsit de Pescadors⁹.

Les projeccions de cinema mut al Centre Catòlic anaven acompanyades de tot tipus de comentaris o de la lectura dels textos en veu alta per part del respectable –cal fer esment que el 1910 a Cambrils hi havia un índex d'analfabetisme del 49%–¹⁰. A més, cal afegir-hi que la censura religiosa es podia exercir de forma directa, com ens ho demostra el testimoni que ens diu: «La mà de mossèn Pere, vicari del poble, si era necessari, censurava l'objectiu del projector en aquells trossos de pel·lícula on algun actor gosava fer un petó o una carícia», acció que era contestada per multitud de crits

i xiulets. A finals de la dècada dels anys 20, el Centre Catòlic va encarregar la filmació d'una pel·lícula que tractés diferents aspectes de la vida del poble i de l'entitat que es va projectar de forma repetida al local del carrer de Sant Plàcid¹¹.

Tal i com reflecteix l'estat de comptes de l'entitat el 1924, la situació financera del Centre Catòlic era força precària, perquè, si bé amb la recaptació de les entrades i les contribucions dels socis podien fer front a les despeses que suposaven les activitats que realitzaven, també havien de pagar el lloguer del local, la qual cosa disparava el deute de la societat. Però la inventiva dels dirigents de la societat no s'acabava. S'ha conservat la notificació d'un contracte del 1930 amb una empresa reusenca per tal de col·locar plafons publicitaris a l'interior de la sala¹².

Durant l'any, l'època en què els cafès cambrilencs s'omplien de gom a gom eren els mesos d'hivern, quan la climatologia convidava a passar la tarda als tres locals més rellevants de la població: el Centre Catòlic, El Porvenir o el Café España –conegut com Cal Fabara¹³–, on els cambrilencs es podien reunir per escoltar aquell aparell tant preuat: la ràdio.

Una de les festes més curioses que es feien al local del Centre Catòlic era el dia dels Sants Innocents i consistia en actuacions teatrals còmiques –sovint paròdies dels Pastorets– i el sorteig d'algun objecte graciosos entre el públic¹⁴.

En aquests anys l'Església estava fortament arrelada a la societat cambrilenc, situació que es va trencar amb l'adveniment de la República el 1931 i que va suposar un distanciament de les noves autoritats locals republicanes amb l'estament religiós¹⁵. És en aquest moment que, davant el laïcisme oficial de la República i l'anticlericalisme existent, el Centre Catòlic decideix canviar-se el nom pel d'Unió Agrària¹⁶.

Això només era una operació de maquillatge sense intenció de variar massa l'activitat que havia dut fins aleshores. La nova entitat, constituïda el 10 de gener de 1932, es declarava defensora de la propietat, de la causa de l'ordre i dels ideals autonomistes, i es mantenia adherida a la Lliga Autonomista

de Cambó. L'Agrària –nom amb el qual serà més coneguda– es defineix defensora de «la tradició, la família i inspira la seva actuació social i moral a les doctrines de la religió catòlica». Curiosament, des del mes de juny de 1931, l'aleshores encara Centre Catòlic tenia uns veïns força oposats a la seva ideologia, perquè al costat mateix, al núm. 22 del carrer de Sant Plàcid, s'hi va instal·lar la Unió Republicana, coneguda popularment com El Polvorin, societat que defensava els ideals republicans i que esdevindrà el centre neuràlgic del moviment d'esquerres a Cambrils.

L'Agrària tenia una secció d'assegurances d'animals i va mostrar una especial dedicació en el tema de les propietats agrícoles. Els seus socis també podien constituir una mutualitat als efectes de la llei d'accidents aplicada a la indústria i a l'agricultura. El seu primer president fou Josep Grau Roig, amb Joan Ardèvol com a tresorer¹⁷.

L'activitat cinematogràfica així com la lúdica no es va aturar i s'han conservat programes de mà de les pel·lícules que es projectaven, entre les quals hi ha títols com: *Y el mundo marcha*, *Hombres de hierro*, *Amantes*, *El remolque* o *Más allá de la sierra*.¹⁸

Però tot va acabar amb el cop militar del juliol de 1936 i la consegüent Guerra Civil, que va comportar una radicalització de les autoritats republicanes: un centre dretà i conservador, partidari d'un partit com la Lliga Autonomista, que col·laborava amb els colpistes, tenia les hores comptades. La societat va ser dissolta i el local va ser expropiat per ERC¹⁹.

Aquesta situació va durar fins a l'estiu de 1938, quan, en un dels bombardejos de l'aviació feixista que va patir la població, el local de l'Agrària²⁰ i El Polvorin van quedar destruïts. Desapareixien així dos dels centres socials més actius i emblemàtics d'un període tan fructífer en el moviment associatiu com va ser el primer terç del segle XX²¹.

El Nuevo Estado franquista instaurat posteriorment tenia com a objectiu eliminar tot l'associacionisme lliure i a Catalunya qualsevol índex de catalanitat era vàlid per il·legalitzar l'entitat²². En el cas de l'Agrària potser ja no va caldre el decret que de ben segur hauria eliminat una entitat vinculada a un partit regionalista com era la Lliga Autonomista²³ a causa de la desaparició física del seu local, encara que això sí n'evitava la reestructuració. Així, de cop, es posava fi a la llarga i intensa activitat del Centre Catòlic d'Obrers, l'estudi del qual és indispensable per conèixer i entendre la societat cambrilenca d'aquells anys.

¹⁷AHT Secció d'entitats. Govern Civil.

¹⁸AHCEC

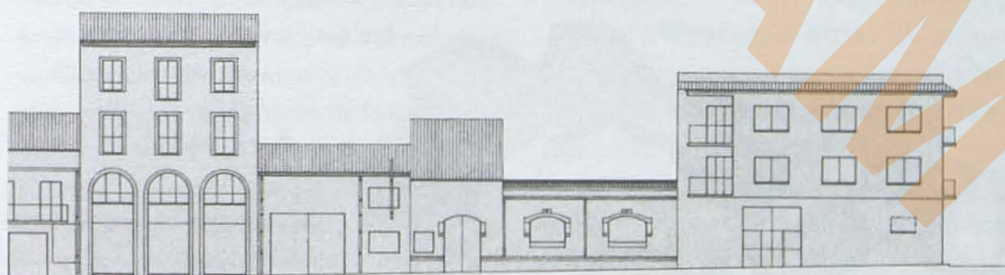
¹⁹Josep Salceda al seu article diu que «ens sembla recordar» que va ser per aquest partit, cosa que pot portar a noves investigacions.

²⁰Op.cit.3 pàg. 65

²¹Un informant local assegura que l'avió bombarder ja marxava de la població quan un il·lús guia situat al terrat de la casa que hi ha entre el carrer Immolats del Setge i el passeig La Salle va intentar abatre l'aparell amb el seu fusell. L'avió va fer mitja volta i en intentar tocar el tirador va llançar tot un seguit de bombes seguint tot el carrer de Sant Plàcid en direcció a la riera d'Alforja.

²²SOLÀ 1996, pàg. 11-19

²³THOMÀS 1992 tracta de forma excel·lent els retrets i enfrontaments que pel tema catalanista feia Falange Española als seus aliats en el conflicte bèl·lic, tant als carlins catalans com als lliguistes.

Zona del carrer de Sant Plàcid on hi havia l'edifici que van ocupar el Centre Catòlic i la Unió Agrària.

BIBLIOGRAFIA

BERTRAN I CUDERS, Josep: *Cambrils, Dictadura i República (1923-1939)*, Ed. El Mèdol, Tarragona, 1989.

BERTRAN I CUDERS, Josep: *Aspectes socioeconòmics del segle XIX i inicis del XX a Cambrils*, Ed. El Mèdol, Tarragona, 1992.

ORTIGA I VIDAL, Ramon: *Història gràfica de Cambrils*, Ed. El Mèdol, Tarragona, 1991.

MORENO, Jordi: "Els cinemes del nostre poble". Revista Cambrils, núm. 293, Cambrils, 1995.

SALCEDA I CASTELLS, Josep: *Quaranta anys d'estampes cambrilenques*, vol. I, Ed. El Mèdol, Tarragona, 1998.

SOLÀ, Pere: *L'esclafament de l'associacionisme lliure a Catalunya en temps del general Franco*, Episodis de la Història, Barcelona, 1996.

SOLÀ, Pere: *Itineraris per la sociabilitat meridional catalana.*

L'associacionisme i la cultura popular a la demarcació de Tarragona (1868-1964), Ed. Diputació de Tarragona, Tarragona, 1998.

THOMÀS, Joan M.: *Falange, Guerra Civil, Fraguisme, FET y de las JONS de Barcelona en els primers anys de règim franquista*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1992.

PUBLICACIONS

"Sant Antoni", Full divulgatiu de cultura tradicional i popular de Cambrils núm. 8. L'Anjub, Cambrils, 1998.

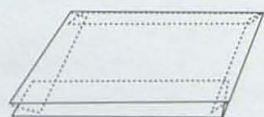
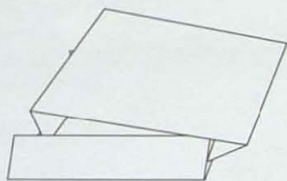
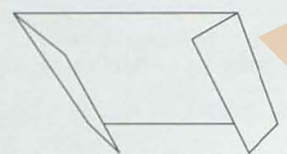
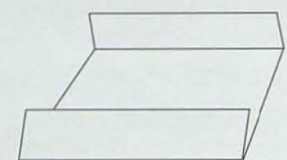
ARXIU

Arxiu Històric de Tarragona

Arxiu Històric del Centre d'Estudis Cambrilencs

Jocs d'ahir i d'avui els patacons

ESTER RABASÓ PASCUAL

Esquema de la construcció d'un patacò amb dos peces iguals de cartró.

Els nostres avis quan eren petits s'entrenien jugant amb coses senzilles que tenien a l'abast: boles, baldufes, patacons, a pilota, a fet i amagar, a la xarranca, a saltar a la corda, etc. Alguns d'aquests jocs han passat de generació en generació, a d'altres ja no s'hi juga i n'hi ha que s'han transformat, com és el joc dels patacons. Per saber com s'hi jugava, ens hem adreçat als avis. Qui millor que ells per fer-nos-en cinc cèntims i gaudir d'una bona estona, tot recordant a què i com jugaven quan eren petits.

Per jugar-hi es necessitaven els patacons. Un patacò estava fet de dos bocins de cartolina de carta de joc, doblegats i encaixats un dins de l'altre. Els nostres avis els construïen amb capses de mistos que arreplegaven dels cafès o bé fent encaixar, un dins de l'altre, dos bocins de cartró o material

semblant doblegats. Existeixen diverses modalitats d'aquest joc.

EL FLENDI

Per jugar-hi es dibuixava un quadrat a terra, on cada jugador hi posava un patacò o un nombre determinat i igual de patacons. Des de fora s'havia d'intentar treure de dins del quadrat un patacò o més amb el flendi que era una peça de ferro, de fusta, una pedra o un patacò, evitant que aquesta peça quedés dins. Guanyava qui treia més patacons fora del quadrat.

L'EMBRULLO

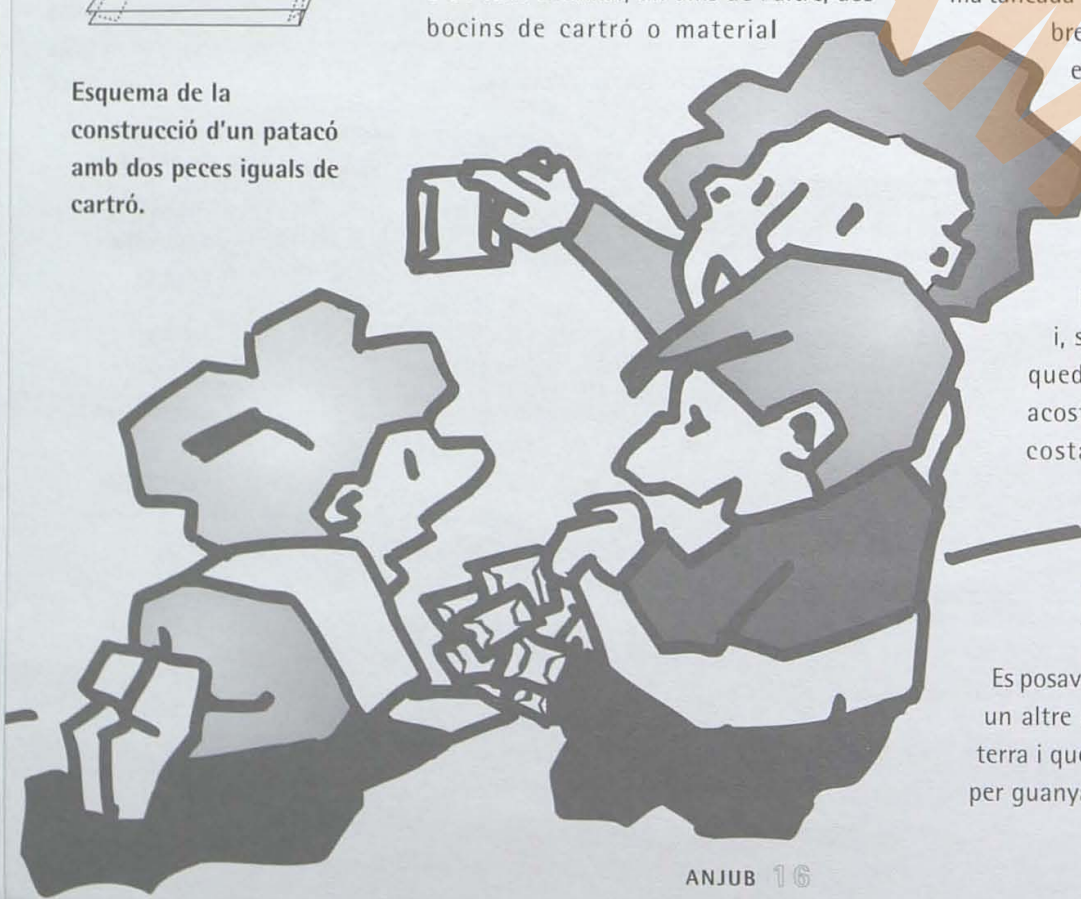
Un agafava els patacons i se'ls posava a la mà tancada i l'altre havia d'endevinar el nombre que en tenia. Si ho endevinava, els guanyava i si no els perdia.

A LA PARET

Es posaven els patacons a terra tocant a la paret. Cadascú havia de deixar caure un patacò i, si queia damunt dels altres, se'ls quedava. A aquesta modalitat s'hi acostumava a jugar a la paret del costat de la porta d'entrada de l'església de Santa Maria, al nucli antic.

PAM I TOC

Es posava un patacò a terra i se'n llençava un altre que havia de tocar el patacò de terra i quedar-ne separat menys d'un pam per guanyar.

Hem consultat diversos llibres que parlaven de jocs i hem trobat una altra modalitat d'aquest joc, que us expliquem a continuació.

EL JOC DELS PATACONS

Es posa a terra un patacò, que s'anomena *la peça*. Els jugadors van tirant successivament els seus patacons des d'una certa distància i intenten tocar la peça i fer-la girar. Si ho aconsegueixen, guanyen tots els patacons de la parada, menys la peça, que sempre és del propietari.

LA VARIANT ACTUAL: ELS TAZOS

El joc dels patacons ha evolucionat fins a convertir-se en els *tazos*, que són unes peces rodones d'uns 4 cm de diàmetre de cartró plastificat. N'hi ha de més grossos i més dobles, que són de plàstic. També n'hi ha de ferro i uns de cartró plastificat d'uns 10 cm de diàmetre.

Els *tazos* s'obtenen comprant bosses de patates, xiclets, pipes, rajoles de xocolata i jugant-se'ls amb els companys. Com passa amb tots els jocs, que no se sap ni com ni perquè es tornen a jugar i es posen de moda, el mateix ha passat amb els *tazos*. Els primers van introduir-se al mercat cap a l'any 1994 amb les bosses de patates Matutano, que van fer un tiratge de diverses col·leccions. Entre elles, la dels personatges de Tiny Toon, la dels personatges de Tazmania, la de diferents personatges de la Warner Bros, la de Chiquito de la Calzada, la dels personatges de *Bola de Drac Z*. D'altres sortien amb els berenars de Panrico, com la col·lecció de la Barbie, i amb els xiclets, com la de *Judge Dredd*. Qui tampoc va poder resistir la temptació de treure els seus *tazos* va ser Coca-Cola, que eren d'una mida més grossa i metàl·lics.

Com en el joc dels patacons, hi ha diverses modalitats de jugar als *tazos* que no tenen un nom específic i que hem pogut esbrinar tot preguntant-ho als xiquets i xiquetes.

Aquest joc s'ha de jugar en un terreny pla i consisteix a posar cap per avall, tot fent una pila, el nombre de *tazos* que cadascú es vol jugar. Les tirades es fan per torns. Llavors, o bé dret o bé agenollat, es tira un *tazo* de plàstic

sobre la pila i es guanyen tots els que queden de cap per amunt.

Hi ha una variant de la modalitat anterior. Cada jugador posa el mateix nombre de *tazos* en una pila de cap per avall. Llavors es tira el *tazo* de plàstic damunt dels altres, intentant que es girin. Les tirades es fan per torns però, si tombes un *tazo*, tornes a tirar. Si els *tazos* porten punts es van sumant i guanya qui més en té. En el cas que no tinguin punts, guanya qui més *tazos* gira. Quan la partida és a punt d'acabar perquè només queda un *tazo* per girar o bé queden diversos *tazos* escampats per terra, existeixen dos trucs per poder-los fer girar. Un és fer palanca amb un altre *tazo* sobre el que hi ha a terra –d'això se'n diu *tombi*–. L'altre consisteix a posar sota del *tazo* a girar un altre *tazo* i llavors amb el dit índex prems el *tazo* que has posat a sota i el fas girar.

En el cas que els *tazos* tinguin punts, hi ha una modalitat que es juga igual que les altres, tot fent una pila de *tazos* de cap per avall i tirant un *tazo* de plàstic damunt dels altres. Si els *tazos* que has girat tenen més o igual nombre de punts que el *tazo* de plàstic, et quedes amb els que has girat i, si tens menys punts que el *tazo* de plàstic, perds.

Aquesta modalitat consisteix a posar a terra tantes piles amb el mateix nombre de *tazos* com jugadors hi ha. Tots els jugadors tiren a la vegada el *tazo* sobre la seva pila i qui en gira més es queda amb tots els *tazos* dels contrincants.

L'adaptació actual del joc dels patacons ens demostra la vigència dels jocs dels nostres avis, que, tot i haver-se transformat, ens mostren la importància que tenen per als infants i la necessitat que hi havia i hi ha d'entretenir-se jugant.

Diferents models de *tazos*.

Agraïm la col·laboració dels alumnes del col·legi Cardenal Vidal i Barraquer per les explicacions sobre el joc dels *tazos*.

BIBLIOGRAFIA

AMADES, Joan: *Auca dels jocs de la mainada*. Ed. Moll, Barcelona, 1991.

MARÍN, Imma i PARDO, Olga (ed.): *El jugar de l'Amades*, vol. 1. *Moixaines, cançons de sorteig i jocs*. Ed. Moll, Barcelona, 1990.

Els darrers mestres de vela

GERARD MARTÍ ESTRADA

¹MARTINELLI 1992, pàg. 65.

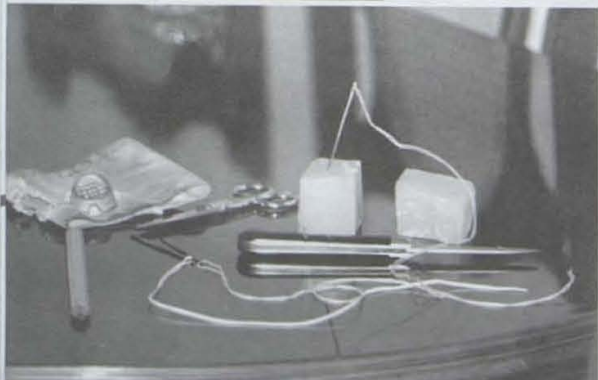
²SAVALL 1991, pàg. 11

³Floc: Vela petita i triangular. Anava situada a la proa d'un bastiment. La seva part davantera anava lligada al bataiol (SAVALL 1991, pàg. 70).

⁴Gandonga: Vela quadrada utilitzada com a sistema mixt de motor i vela (SAVALL 1991, pàg. 70).

⁵Just abans de l'arribada dels motors a les embarcacions, el port de Cambrils disposava de 270 barques armades gairebé totes amb la vela llatina (BERTRAN 1989, pàg. 29).

Eines bàsiques utilitzades per un mestre de vela. A dalt, amb l'agulla embastada i a punt de cosir, amb la protecció al palmell de la mà. A baix, els diferents estris per tallar i els daus de cera.

La pesca és un dels sectors econòmics tradicionals de Cambrils i els darrers anys ha sofert canvis molt importants. Un dels moments més rellevants de transformació en el present segle XX va ser a finals de la dècada dels anys 20 i inicis dels 30 amb dos fets decisius: l'arribada dels primers motors per a les barques i la construcció del port de refugi. Aquests dos elements motivaren una total renovació de la flota, fet que provocà la gairebé desaparició de la vela llatina, fins aleshores el sistema de navegació de tots aquells bastiments des de feia molts segles. Sembla ser que la vela llatina va aparèixer a la Mediterrània gràcies als àrabs. Va ser un nou sistema que revolucionà la navegació, perquè la disposició de la vela, no transversal a l'eix de la barca sinó longitudinal, permetia una navegació amb el vent quasi perpendicular a l'embarcació. Ja no era imprescindible vent de popa per poder navegar¹.

Les diverses pesqueres, els pescadors i els oficis relacionats amb ells s'hagueren d'adaptar a tots aquests canvis que es produïren a Cambrils. El que pretenem amb aquest article és presentar un d'aquests oficis, el de mestre de vela. Responsables de la fabricació i reparació de les veles de Cambrils durant la primera meitat del segle XX, la família Fortuny va encadenar tres generacions dedicades a l'ofici. Avui tenim el testimoni excepcional d'Albert Fortuny Gil, nascut a Cambrils l'any 1928 i que ens ha explicat com era la feina dels darrers mestres de vela, ja que va treballar al costat del seu pare, Joaquim Fortuny Font, i va conèixer el seu avi, Pere Fortuny Pinyol. L'Albert, a més, tot i deixar l'ofici abans dels 20

anys per ser pescador, a inicis de la dècada l'actual Escola Taller del Port de Tarragona va demanar-li que exercís de mestre de vela.

UN OFICI QUE S'HA PERDUT

Amb l'arribada dels motors molts patrons desarmaren la vela llatina. Tot i això, moltes embarcacions construïdes amb motor abans de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), a causa de la poca força que tenien², podien anar aparellades amb floc³ i vela de martell, també anomenada *gandonga*⁴, per ajudar sobretot a l'hora d'arrossegar la sàrcia o en cas d'avaria.

L'Albert Fortuny va ser testimoni directe del sistema de treball dels mestres de vela, ja que feia d'aprenent amb el seu pare, Joaquim Fortuny. Aquest últim també havia après l'ofici del seu pare, Pere Fortuny Pinyol, que va ser el mestre de vela de Cambrils a l'època final de la vela llatina, al primer quart del segle XX⁵, fins a l'arribada dels motors, quan es van deixar de fer veles llatines. Curiosament, l'Albert ens explica: «L'avi havia estat mestre de vela i sereno. Era el sereno de la platja, de nit, i de dia exercia de mestre de vela, l'únic que hi havia a Cambrils. Igual feia veles per a l'Ametlla, que per a Tarragona o per a Torredembarra; per a tot arreu de la província».

El lloc on treballava i vivia Pere Fortuny s'anomenava Ca l'Americano, una de les cases més grans de l'antic nucli pescador, situada al número 14 de l'actual passeig Miramar, a l'antic Sorral. Sembla ser que tenia molta feina, perquè podia arribar a necessitar cinc dones per fer de cosidores, que treballaven a la planta baixa de la casa. Pensem que totes les veles que es fabricaven s'havien de cosir a mà, a més de les

constants reparacions que necessitaven totes les embarcacions.

Joaquim Fortuny i Font, pare de l'Albert, va ser qui va continuar l'ofici. Just després de l'arribada dels motors a la dècada dels anys 30, l'Albert ens apunta que a causa de les circumstàncies, «el pare feia de pescador i feia alguna vela, però ja no llatina, sinó gandonga, veles de martell. Si esguerraven alguna vela de martell o pollacres⁴, les arreglava el pare».

Però durant la postguerra, la manca de combustible va fer ressorgir la necessitat d'anar a la vela. Aleshores, Joaquim Fortuny va començar a rebre sol·licituds per fer veles llatines, fet que l'obligà a demanar que treballessin amb ell les cosidores que havien treballat per al seu pare. En concret foren tres les dones que cosien 4 o 5 hores al matí i 4 o 5 hores a la tarda tot l'any. El taller, situat aleshores entre les cases al número 58 o 56 de l'actual passeig Miramar, es completava amb l'Albert, aprenent de mestre de vela dels 12 als 16 anys, que és qui ens ho ha explicat tot.

Moltes persones grans recorden que els patrons de bastiments ja construïts es veieren obligats

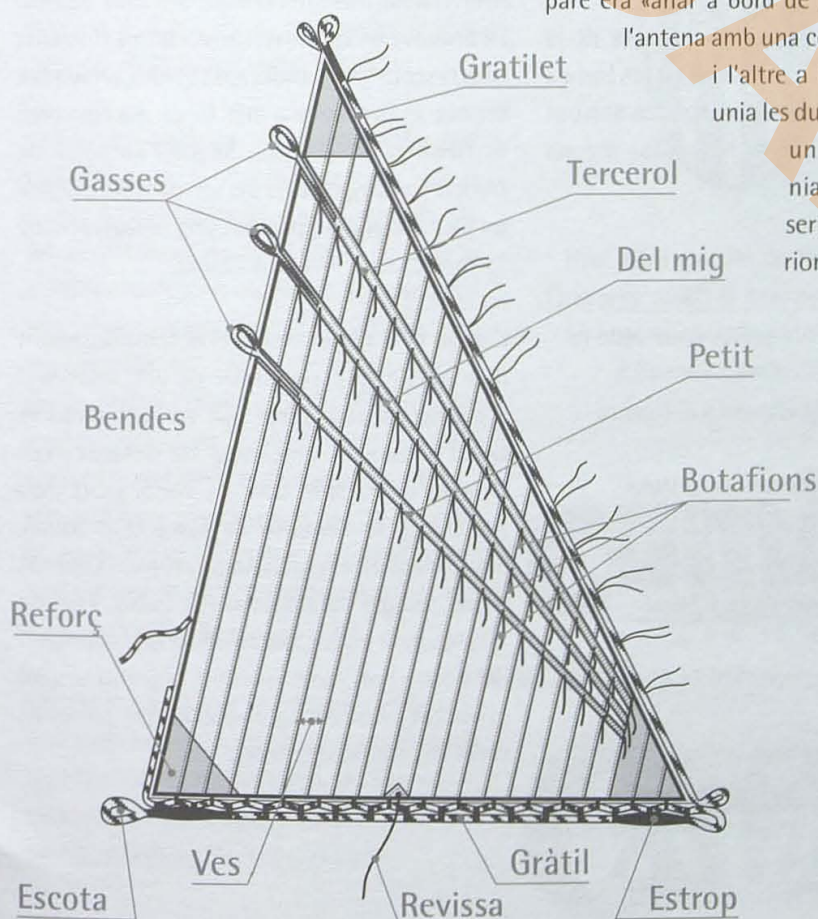
a armar altre cop la vela llatina: el Noio, el Zacaries, l'Ex, l'Agustí, el Joanet del Noi, etc. El racionament de combustible, durant uns anys, només permetia en un mes sortir a motor uns 15 dies. La vela llatina va ser la solució perquè, per sort en aquest cas, el vent a la nostra mar és un element que mai ha anat racionat⁵.

Es van haver de buscar, però, d'altres solucions. Un testimoni de l'època recorda com «a causa de la guerra, el gasoil anava molt escàs, i sense aquest combustible no es podia sortir a la mar. Llavors es va provar de fer servir una mena de quitrà que anomenaven *creosota*, que era ni més ni menys el que feien servir per pintar els pals de telèfon, de l'electricitat i les travesses del ferrocarril. No cal dir que, quan baixaven les barques de pescar tot el dia, de la fumada que feien semblava que arribés l'esquadra turca»⁶.

COM ES FEIA UNA VELA LLATINA?

L'Albert Fortuny, tot i que coneix els sistemes tradicionals que va aprendre del seu pare, ha estudiat i ha practicat d'altres mètodes en haver estat professor a l'Escola Taller.

Segons l'Albert, el primer pas que feia el seu pare era «anar a bord de la barca i fer hissar l'antena amb una corda amarrada al car i l'altre a la pena⁷». Aleshores unia les dues cordes penjant en un angle de 90° i ja tenia el triangle del que seria el perímetre exterior de la vela.

Esquema de les diferents parts d'una vela llatina.

⁴Pollacra: Vela triangular poc utilitzada (SAVALL 1991, pàg. 74).

⁵GOMIS 1987, pàg. 25.

⁶VIDIELLA 1997, pàg. 51.

⁷Antena: També anomenada car-i-pena, és la verga que sosté la vela llatina. És formada per dues parts: el car i la pena (SAVALL 1991, pàg. 66).

Tres generacions de mestres de vela. A dalt, Albert Fortuny Gil, al centre, Joaquim Fortuny Font i, a baix, Pere Fortuny Pinyol.

⁸Ves: Cadascuna de les tires de lona que, cosides les unes amb les altres, formen la vela (SAVALL 1991, pàg. 78).

⁹Bendes: Tires de lona o vela allargades cosides damunt a la vela llatina i paral·leles al gratilet (SAVALL 1991, pàg. 64).

¹⁰Botafió: Cadascuna de les cordetes primes i curtes que lliguen la vela amb el car-i-pena. Aquestes cordetes es lligaven, agafant la d'un costat i el seu equivalent a l'altre per damunt del car-i-pena i servia d'unió (SAVALL 1991, pàg. 66).

¹¹Escota: Corda que subjecta l'angle posterior i inferior de la vela. És a l'angle que formen el batedor i el gràtil (SAVALL 1991, pàg. 70).

Dibuix d'un bastiment aparellat a la vela.

DIBUIX: ALBERT PIQUÉ (SAVALL 1991)

El següent pas es donava a la riera d'Alforja. «Llavors era una esplanada, allí on hi ha ara el Parc del Pescador. La part de dalt de l'esplanada ens servia per clavar els pals, uns punxons que feien de guies per triangular la vela». Una vegada les cordes que s'havien fet servir a bord ja s'havien presentat a terra i tensat als pals, es procedia a tallar els vessos⁸. Aquests eren de cotó i tenien una amplada de 30 a 35 cm i des d'un extrem s'anava omplint per faixes l'interior del triangle marcat a terra per les cordes en forma de ziga-zaga. L'acció de presentar els vessos i anar-los tallant una vegada arribava a un extrem s'anomena *la brusca*. L'Albert i el seu pare numeraven cada ves segons l'ordre en què havien quedat després de tallar-los i els prenia cap al taller enrotllats.

Una vegada al petit taller del passeig Miramar, entraven en acció les cosidores. Ens explica l'Albert que procedien a embastar la vela, «un ves damunt de l'altre, amb fil de cotó. El fil s'encerava amb cera nova», per facilitar la cosida. De dos en dos, els vessos es col·locaven a sobre dels genolls de les dones que, a mesura que anaven avançant, feien passar la tela per sota dels seus genolls. Tot el procés finalitzava amb la vela embastada i a punt per tornar-la a estendre.

Així es tornava altre cop a l'esplanada de la riera, on «es tornen a posar els claus, es tornen a prendre mides i tornen a posar la vela damunt de les mides per veure si ha agafat alguna

deformació», segons ens explica l'Albert. En aquesta fase també es comprovava el correcte grau d'allunament. Aquest element es referia a la corba que ha de tenir el lateral inferior de la vela per assegurar una millor recollida del vent. Finalitzada tota l'operació es retornava definitivament al taller, on es cosia ja de forma permanent.

Un pas important era la col·locació de les bendes⁹ que s'utilitzaven per poder recollir la vela, en cas de vents forts, gràcies als botafions¹⁰. Les bendes també servien per reforçar la vela, que era un dels darrers passos. Tot el perímetre o vora de la vela portava un reforç de tela d'uns 6 cm d'ample. El nostre informant ens assegura que «tot i això, encara fóra fluix si només portés aquest reforç. Quan bufés el vent, amb la força que fa, la vela ja s'hauria esbotifarrat». Llavors es col·locaven un seguit de cordes dins dels reforços que actuaven d'ànimes. Es tracta del gràtil, gratilet i batedor (vegeu dibuix), segons el lateral de la vela on se situaven. Aquestes cordes es cosien a la vela de forma molt consistent, perquè tota l'energia del vent es transmetia al bastiment per aquests punts d'unió.

En el moment final de l'elaboració d'una vela hi intervenia més directament el mestre de vela. Ell acabava de fer els reforços i altres elements com l'escota¹¹, fets amb caps i cordes, on sembla ser que es necessitava més força. Així era com es finalitzava la feina. Segons paraules de l'Albert Fortuny, el taller del seu pare necessitava un mes per poder aparellar una embarcació de 15 metres amb una vela llatina.

Com ja hem pogut veure, el desenvolupament d'un ofici com el de mestre de vela implicava tot un vocabulari propi que en l'actualitat es troba clarament amenaçat de desaparèixer. Gràcies a treballs com *El vocabulari dels pescadors de Cambrils* de Josep Lluís Savall, molta d'aquesta terminologia pròpia ha quedat ja per sempre catalogada. Tot i això, s'hauria d'aprofundir en tot allò relatiu a la recuperació del nostre patrimoni marítim, objectiu al qual intentem intentem aportar el nostre granet de sorra des d'aquestes línies.

BIBLIOGRAFIA

BERTRAN I CUDERS, Josep: *Cambrils, Dictadura i República (1923-1939)*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1989.

ESPORRÍN I PONS, M. Montserrat: *Evolució socioeconòmica de Cambrils: 1930-1981*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1988.

GOMIS, Ramon: *La mar de la Frau. De Salou a Cambrils*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1987.

MARTINELLI, Emilio: *Curso de vela*. Barcelona, 1992.

ORTIGA I VIDAL, Ramon: *Història gràfica de Cambrils*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1991.

ROVIRA, Salvador: *La gent de mar de Cambrils (segle XVIII)*. Ed. Diputació de Tarragona, Tarragona, 1992.

SAVALL ROM, Josep Lluís: *El vocabulari dels pescadors de Cambrils*. Ed. Associació d'Estudis Reusencs, Reus, 1991.

SALCEDA I CASTELLS, Josep: *Quaranta anys d'estampes cambrilenques*. Ed. El Mèdol, Tarragona, 1998.

VIDIELLA, Ferran: *De tot i més. Cambrils*, 1997.

Cambrils a vista de retolador

MARCEL BLÀZQUEZ MAÑÉ

Representar Cambrils gràficament és una qüestió que pot resultar força complicada perquè es requereix un enorme esforç de síntesi per poder recollir en poc espai i amb pocs elements la informació necessària per identificar la manera de ser de tota una població, la seva essència única.

Agafem un retolador i provem de fer aquest exercici. El procés pot ser impossible, de la mateixa manera que és inversemblant que algú pugui dir que parla en nom de tot el poble o que representa a tota la població si no és que admetem que és un símbol acceptat per tots. En aquest cas podríem estar parlant de l'alcalde, de la pubilla, d'un equip esportiu i, en el llenguatge gràfic, de la bandera o de l'escut del poble.

L'escut del poble és un símbol gràfic que tots els habitants podem reconèixer i identificar immediatament amb Cambrils. De fet, les primeres manifestacions de disseny gràfic en la història abans del Renaixement són formes visuals establertes del que avui representa en les nostres societats occidentals el disseny gràfic. És a dir, un escut respon a un llenguatge de figures o signes mínimament convencionals –les barres verticals, el gos, els lleons, la corona– al servei d'una necessitat informativa intencionada, ja sigui política, religiosa, comercial o cultural.

Un escut no s'ha de confondre, però, amb una marca identificativa –mal anomenada logotip–, que, a diferència de l'escut, es comporta amb més permissivitat davant de canvis, alteracions o substitucions.

Escut de Cambrils utilitzat en la capçalera de la secció «Informació municipal» de Revista Cambrils en el període entre 1953 i 1982

Interpretació de l'escut utilitzada com a imatge corporativa de l'Ajuntament de Cambrils entre els anys 1991 i 1995

Una altra variant de l'escut de Cambrils utilitzat actualment com a imatge corporativa del Centre d'Estudis Cambrilencs

AJUNTAMENT
DE CAMBRILS

L'any 1995, amb el canvi de govern a l'Ajuntament, es va restablir aquesta interpretació de l'escut com a imatge corporativa i que és la utilitzada actualment

cambrils
C O S T A D A U R A D A

Logotip amb una tipografia de retolació que va aparèixer en diferents publicacions la dècada dels anys 80

Cambrils

En un logotip només hi ha lletres. Aquest és l'últim, utilitzat l'estiu de 1998, amb el nom de Cambrils

Imatge corporativa utilitzada pel Centre d'Iniciatives i Turisme, precedent dels patronats turístics, la dècada dels 70 i fins l'any 1985

Primera marca creada per identificar el Patronat de Turisme de Cambrils utilitzada entre els anys 1985 i 1990

Marca identificativa de la campanya turística amb el lema «Cambrils, a bon port» que es va utilitzar entre els anys 1990 i 1997

Imatge corporativa del Patronat de Turisme vigent entre els anys 1990 i 1998

Nou disseny de la marca de la campanya «Cambrils, a bon port». També sembla que s'ha adoptat com a nova imatge corporativa del Patronat de Turisme

Disseny d'un anunci d'un establiment de restauració amb una singular silueta de Cambrils

La Torre de l'Ermita i la Torre del Port unides per un ornament van servir per funcionar com a marca d'un partit polític a les eleccions municipals de l'any 1987

Em aquesta imatge corporativa de la dècada dels 70 adoptada per una empresa de construcció hi trobem la façana marítima i l'edifici del Sindicat Agrícola

LA IMATGE TURÍSTICA

Una altra via de representació gràfica del poble de Cambrils són les imatges corporatives dels diferents organismes de promoció turística des de la dècada dels 70. Podem observar que aquestes representacions s'han basat en els tòpics que acompanyen el nostre municipi i totes les representacions utilitzades simbolitzen aquests elements que els dirigents dels diferents organismes han volgut potenciar: el sol, la mar i la geografia privilegiada.

Les raons publicitàries són les que regeixen les campanyes de promoció turística i poder reflectir l'oferta que podem donar al visitant és l'argument publicitari contemplat per realitzar la imatge corporativa d'aquests organismes, deixant de banda qualsevol referència més històrica o poc o molt exclusiva de Cambrils. L'Ajuntament, en canvi, ha optat per utilitzar una interpretació de l'escut de la població per elaborar la seva imatge corporativa.

INICIATIVA PRIVADA

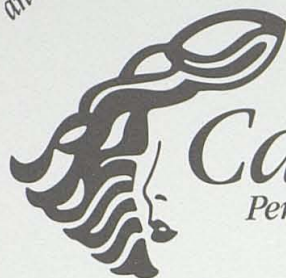
La iniciativa privada també ha volgut utilitzar la representació de Cambrils en les seves marques comercials. Les imatges corporatives d'algunes empreses incorporen, encara avui, una visió personal de Cambrils, moltes vegades mogudes més per emocions que per les reflexions que serien oportunes a l'hora de plantejar una estratègia comercial i d'incidència en el mercat.

Així, la Torre de l'Ermita i la Torre del Port són elements gràfics molt utilitzats per empreses cambrilenques en les seves imatges corporatives sense oblidar un altre element molt utilitzat: el mar i la pesca. Aquests sentiments cap al poble porten a plantejar veritables actituds personals en les marques, com la idea de la unitat entre la Torre de l'Ermita i la Torre del Port unides per algun element ornamental o una silueta de Cambrils on es veuen, en el mateix pla, la vila i la platja.

Tots tenim una visió personal de Cambrils i segur que tots trobaríem una imatge diferent per representar-lo gràficament. Obtenir una imatge de la seva essència i que agradi a tothom és una missió impossible?

10^e
aniversari

*Celebra amb nosaltres el desè
aniversari 1989-1999 i
premiarem la teva fidelitat tot l'any.
Sense tu, no existiríem
T'esperem. Gràcies!*

Camí
Perruqueria

Av. Independència, núm. 3 • Tel. 977 36 46 23
CAMBRILS-Vila

C/ PAU CASALS, 7. CAMBRILS (TARRAGONA)
Telefons. 36 08 49 (botiga) i 79 51 31 (lletja)

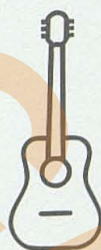
CLÍNICA DENTAL

Dr. Zacaries Fortuny Brull
METGE - DENTISTA

C/ Colom 29 2n 1a • Tel. 977 36 54 91
PORT DE CAMBRILS

Botiga de música

Guitarres
Castanyoles
Violins
Partitures
Regals musicals

Preludi

Obert de dilluns a dissabte
Hospital, núm. 24 • Cambrils (vila)

TRAÜT
de **TRÍ**

MÚSICA TRADICIONAL

CONCERTS

TEL. 977 36 08 78

BALLS

MÒBIL 639 29 28 85

CERCAVILES

ROVIRA, NÚM. 2

43850 CAMBRILS

B

D

E

Z

A

AMC AM

l'anjub

GRUP DE
RECERCA DE
CULTURA
TRADICIONAL
I POPULAR
DE CAMBRILS